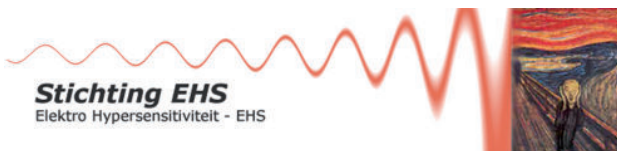

EHS Bulletin

Nr. 48 • December 2014 • Jaargang 12

INHOUD

Hoofdartikelen

3

Aan alle donateurs
Verslag Regio-dagen najaar 2014
Voortbestaan Kennisplatform in gevaar
Meest gestelde vragen over EMV
Allergieën en elektrostress

Wetenschap

10

Hersentumoren door Elf velden
GESOND - Aantoonbaarheid van elektrogevoeligheid
Extreem-laagfrequente velden tasten gezondheid aan

Korte berichten

13

Discussie is gesloten
Draadloos verbieden voor zwangeren en kinderen
WHO update over effecten van radiofrequente velden
Geen zendmasten bij Winterswijk
Radiofrequente velden in vliegtuigen
EU Studiegroep over EHS
Steve Jobs' kinderen geen iPads!

Techniek

20

Hinder van laadstromen van elektrische auto's
EMV in hybride auto's
'Fake' article from WIT?
Fiets van de toekomst

Juridische zaken

24

Ziek door wifi op het werk

Reacties en Ervaringsverhalen

26

Behoud 'Witte zones' voor stralingsarm verblijf
Werken aan bewustwording: Lezing

Interessante links

28

Van de redactie

In dit nummer weer enkele wijze beschouwingen van Olle Johansson, die als geen ander ziet wat er wereldwijd gebeurt met de elektrogevoeligen en waarschuwt voor ongewenste gevolgen van de digitalisering. Hij ontving voor zijn werk een onderscheiding. Zijn waarschuwingen om draadloos te verbieden voor alle zwangeren en kleine kinderen komt niet uit de lucht vallen.

Het lot van het Kennisplatform EMV&G hangt aan een zijden draad. De financiering is slechts voor enkele maanden zeker. We hopen echter in samenwerking met de GGD onze invloed op langere termijn uit te breiden.

Wij betogen al jaren dat er veel te weinig aandacht is voor de ziekmakende effecten van lage en extreem lage frequenties om ons heen. Nu zijn er een paar publicaties die dat scheve beeld beginnen recht te zetten. Ook John Bolte van het RIVM ziet een relatie tussen welzijn en ELF velden. Er is zelfs reden om aan te nemen dat hersentumoren wellicht (ook?) door ELF velden worden gestimuleerd, zoals Louis Slesin het ziet. Vrijwel alle artikelen zijn voorzien van links, door middel waarvan mensen die een digitale versie lezen toegang hebben tot de originele artikelen. Meld het de redactie waar dat niet lukt. Er gebeurt wereldwijd veel op EHS gebied; de grote hoeveelheid *Links* is daar een weerslag van.

Het EHS Bulletin heeft vanaf nu een nieuwe rubriek *Juridische zaken*. Martine Vriens heeft toegezegd als jurist regelmatig kopij te leveren over juridische zaken die ons aangaan. Vanuit een regiogroep is gevraagd naar een rubriek *Vraag & Aanbod*. Dat kan, wanneer daar kopij voor komt. Vragen die voor alle lezers van belang lijken hebben onze voorkeur. De redactie behoudt zich het recht voor kritisch te zijn op de te plaatsen items.

2015

De redactie probeert u in 2015 weer te trakteren op nuttige artikelen. Wij zijn daarbij deels afhankelijk van wat u zelf aan nieuws inbrengt en of u kunt bijdragen aan redactionele werkzaamheden. We wensen u een goed jaar toe!

De redactie

Colofon

Dit EHS-bulletin is een uitgave van de Stichting Elektrohypersensitiviteit (EHS) en verschijnt 4x per jaar.

U ontvangt het bulletin:

- per post bij een donatie van €25,00 per jaar of meer
- per e-mail bij een donatie van €18,00 per jaar of meer

Graag bij overboeking vermelden 'post' of 'email'.

U bespaart ons veel tijd door u via de website aan te melden als donateur.

Administratie

Telefonisch doorgeven van aanmeldingen en wijzigingen: Marian Vrolijk, 0648491433 (alleen dinsdags tussen 18.00 en 20.00 u).

Administratie adres

Stichting EHS,
Prins Bernhardlaan 56, 3972 AZ Driebergen
Email: administratie@stichtingEHS.nl

Bankrelatie

t.n.v. Stichting EHS te Driebergen

Donaties graag jaarlijks overmaken.
IBAN: NL83 INGB 0003478207
BIC (of SWIFT-code): INGBNL2A

Algemene voorlichting:

Suzanne Kezer. Telefoon: 073 6141448
Kees Spek. Telefoon: 0543-564206
Rauwershofweg 4, 7108 BH Winterswijk
Marian Vrolijk. Telefoon 0648491433
(dinsdag en woensdags tussen 18.00 en 20.00 u).

Redactie EHS-Bulletin:

Juliette Kuiper, Hugo Schooneveld
Redactieadres:
Everlaan 10, 6705 DJ Wageningen
Email: nieuwsbrief@stichtingEHS.nl
Vormgeving: René Post / Drukkerij Verweij

Website: www.StichtingEHS.nl

Ambities van de Stichting EHS

In 2002 werd de Werkgroep Elektrische Overgevoeligheid opgericht om erkenning te krijgen voor het probleem vanelektrohypersensitiviteit (EHS) in Nederland.

In 2007 werd vervolgens de Stichting EHS opgericht met als doel het ontwikelen van kennis op het gebied van interactie tussen elektromagnetische velden (EMV) en de voor EMV gevoelige mens.

Nagegaan wordt welke typen EMV bij de gevoelige mens elektrostressklachten teweeg brengen, welke stresssymptomen te onderscheiden, wat aan veldreductie kan worden gedaan om de effecten te minimaliseren en hoe aan de verworven inzichten bekendheid kan worden gegeven. Doel is ook om de overheid, gezondheidsinstanties en onderzoeksinstituten te informeren en te prikkelen tot nader onderzoek. Daartoe wordt overlegd met wetenschappers, deskundigen en beleidsmakers op meerdere gebieden, op basis van wetenschappelijke en maatschappelijke inzichten.

Oproep:

Meld uw gezondheidsklachten via de website www.stichtingEHS.nl
Vind en volg ons via www.stichtingehs.nl, Facebook en Twitter".

NB1:

De mening van de schrijvers in de nieuwsbrieven is niet noodzakelijk die van de Stichting EHS

NB2:

De Stichting EHS kan niet verantwoordelijk gesteld worden voor de waarde en juistheid van de gegeven informatie en adviezen. Gebruikers van die informatie doen dit geheel op eigen risico.

© Stichting Elektrohypersensitiviteit 2014

Overname van artikelen alleen met toestemming van de redactie.

"Algemeen nut beogende instelling (ANBI)- Stichting EHS. Vanaf 1-1-2008 zijn giften gedaan aan goedgeinstellingen aftrekbaar van het belastbaar inkomen als de instelling aangemerkt is als een ANBI instelling (gebruik de zoekfunctie van de website www.belastingdienst.nl voor controle). "Let wel, ook kosten die gemaakt worden ter ondersteuning van de stichting zijn in principe aftrekbaar".

Hoofdartikelen

Aan alle donateurs (en aan de nog-niet-donateurs)

We zijn u dank verschuldigd voor uw steun in het afgelopen jaar en hopen dat u die steun ook in het nieuwe jaar wilt blijven geven.

Wat willen we, met uw steun, doen en bereiken in 2015:

- Verdere uitbouw van de telefoondienst met betere informatie, langere openingstijden, één landelijk telefoonnummer, opleiding voor de vrijwilligers.
- Opbouwen en verspreiden van kennis over de schadelijkheid van elektromagnetische velden.
- Praktijkervaringen opdoen met maatregelen die EHS klachten tegen gaan
- Versterken van de contacten met internationale zusterorganisaties
- Nadrukkelijk aanwezig blijven in het overleg met overheid en pleiten voor erkenning en herkenning van de problemen van mensen met EHS.
- Uitgifte van het EHS bulletin, boordevol informatie, voor U.
- Landelijke en regionale contactdagen
- Verbreden van de actie 'Wifi op school, pak de draad weer op'
- Expansie van de bekendheid met EHS via sociale media

Dit vraagt soms flinke investeringen die onze basisbegroting te boven gaan. We zijn daarom zeer blij met alle (extra) financiële bijdragen. Hartelijk dank daarvoor.

Hoe kunt u bijdragen?

Midden in het bulletin vindt u een machtigingsformulier voor automatische incasso. U doet ons een groot plezier door deze machtiging er uit te halen, in te vullen en op te sturen, dat scheelt ons een hele hoop tijd en het scheelt ook verwerkingskosten. U bent ervan verzekerd dat u geen bulletins meer mist.

De minimale donatie voor het EHS bulletin per post bedraagt € 25,00 per jaar.

Indien u ondanks het gemak geen gebruik wenst te maken van de automatische incasso verzoeken we u de jaarlijkse bijdrage over te maken naar rekening NL83INGB0003478207 t.n.v. stichting EHS. Graag bij de overschrijving vermelden "donatie 2015, post". U krijgt van ons geen herinnering of acceptgirokaart.

Mocht u uw bijdrage voor 2015 al over gemaakt hebben of heeft u al eerder een machtiging ingevuld, dan is dit bericht voor u niet van toepassing.

Namens het gehele bestuur hartelijk dank en alvast een 'Gezond 2015' gewenst!

Wat kunt u nog meer doen?

De stichting EHS fungeert als een onafhankelijk kenniscentrum voor elektro-overgevoeligheid. De stichting wordt gerund door vrijwilligers, meest zelf elektro-overgevoelige mensen. We ontvangen geen subsidie en zijn voor onze financiën afhankelijk van de donaties en bijdragen als vrijwilliger van vele mensen.

Werving donateurs

U steun ons nu waarschijnlijk al via uw donateurschap en misschien ook al als vrijwilliger. U kunt meer doen door actief nieuwe donateurs te werven. Er zijn verschillende folders beschikbaar die u kunt uitdelen ter ondersteuning van de werving.

Nieuwe donateurs kunnen zich het makkelijkst aanmelden via:

www.stichtingehs.nl/aanmelding-donateur.

Wordt vrijwilliger

Uw inzet als vrijwilliger wordt zeer gewaardeerd. Op dit moment zijn ca 20 vrijwilligers

actief. Wilt u ook een bijdrage leveren in de vorm van vrijwilligerswerk stuur dan een mail naar info@stichtingEHS.nl met daarin iets van uw achtergrond en de aard van de werkzaamheden die u wilt verrichten.

Op dit moment zoeken we versterking in ondersteuning van de donateursadministratie en de financiële administratie, we zoeken uitbreiding van de redactie, zowel voor het bulletin als voor de website. Ook op andere gebieden, zoals het organiseren van bijeenkomsten, kunt u een zinvolle bijdrage leveren.

Organiseer een bijeenkomst of lezing bij u in de buurt over EHS

Een bijeenkomst of lezing is een prima manier om aan het verschijnsel EHS meer bekendheid te geven. Daarmee werkt u aan herkenning van

elektrogevoeligheid en op termijn draagt u bij aan erkenning ervan.

We kunnen u ondersteunen met het leveren van een deskundige spreker. Reken wel op kosten die voor de spreker in rekening gebracht worden ter dekking van de onkosten.

Meer weten?

Stuur een mail naar info@stichtingEHS.nl.

Volg ons op sociale media

Door ons te ' liken ' op Facebook en ons te volgen via Twitter draagt u bij aan de grotere online bekendheid. Ook bent u sneller op de hoogte van nieuws en ontwikkelingen op het gebied van EHS.

Zie www.facebook.com/stichtingehs en <https://twitter.com/stichtingEHS>.

Verslag Regio-dagen, najaar 2014

Ineke van der Klaauw

De maanden oktober en november stonden in het teken van de regio-bijeenkomsten. Op diverse adressen in het land konden lotgenoten elkaar ontmoeten. Voor het eerst was er nu ook een bijeenkomst in Utrecht, met Carolien Schooneveld en Chantal Halmans als gastvrouwen. De bezoekersaantallen verschilden nogal per regio-adres. Zowel bij Kees Spek als Getrude Arends waren zo'n 15 mensen aanwezig. Op de overige adressen zat men gemiddeld met 6-8 personen rond de tafel.

Ook waren er bijzondere gasten, mensen die EHS onder de aandacht willen gaan brengen. Zo was er bij Dieneke Parlevliet in Zierikzee een journaliste aanwezig die een artikel in de krant heeft gezet. Bij Ineke van der Klaauw in Den Haag was een fotografe van de kunstacademie aan het werk. Zij wil EHS als thema gebruiken voor een kunstproject en op deze manier mensen aan het denken zetten. Op de meeste locaties waren er weer nieuwe gezichten, mensen die er pas achter

waren gekomen dat EMV de oorzaak was van hun gezondheidsklachten. Een aantal van hen schreef zich ter plekke in als donateur. Zij waren erg blij met alle informatie.

Het thema "Leefstijl en Voeding" leverde flink wat gespreksstof op en er werd veel informatie uitgewisseld. Over leefstijl konden "ervaren" EHS-ers het nodige vertellen. Zij hadden hun leven weer aardig op de rails kunnen krijgen en konden bevestigen dat de geboden tips daadwerkelijk goed helpen. Wat voeding betreft werd genoemd: biologisch eten, tarwe vermijden, geen suiker en weinig vlees.

Hierbij een greep uit de vele, vele tips: Het gebruik van waterfilters en vitamines; Omega 3 en gebroken lijnzaad. Bij Marian Vrolijk meldde men goede resultaten bij Etos magnesium voetenbaden bij spierkramp. In Utrecht werd genoemd Biodoron (verkrijgbaar: Zadelstraat bij Slamut-Utrecht) om sterker te worden voor prikkels van buitenaf.

Verder was er overal grote interesse voor de technische kennis van de meetspecialisten.

Uitleg was er over meterkasten, afschermen, zonnepanelen, de "slimme meter" etc. etc. De meetspecialisten zijn en blijven een onmisbare bron van kennis tijdens de bijeenkomsten.

We kunnen weer terugkijken op geslaagde dagen: nuttig, gezellig en leerzaam.

Voortbestaan Kennisplatform in gevaar

Verslag van de bijeenkomst op 18 december 2014.

Na 7,5 jaar en twee termijnen van functioneren onderoverheidsfinanciering zou per 1 januari a.s. een volgende termijn moeten ingaan, maar dan onder een andere financieringsvorm: 1/3 door overheid, 1/3 door deelnemende semi-overheidsorganisaties en 1/3 deel door de telecomindustrie. Dat lijkt problemen op te roepen. Telecom ligt dwars en vindt dat al genoeg betaald heeft aan de overheid, toen zendfrequenties werden gekocht. Er loopt nu een overbruggingskrediet, maar voortzetting is onzeker vanaf eind maart 2015. Voorzitter Ton Rombouts blijft met zijn staf zoeken naar oplossingen: dat kan ook inhouden een sterke afslanking van de ambities van de organisatie.

De stemming was op deze 18^e december overigens goed. Het probleem van EHS stond hoog op de agenda en beheerste de verschillende voordrachten en discussies. Presentaties vanuit de organisatie waren toekomstgericht van toon. Sandra van 't Padje van ZonMW kondigde een evaluatie aan van het grote en bijna voltooid onderzoeksprogramma van 16,6 miljoen. Eric Lebret gaf zijn visie op de wetenschappelijke ontwikkelingen die zullen leiden tot een vermindering van blootstelling aan EMV. Fred Woudenberg zet in op gezamenlijke communicatie en inschakeling van deskundig-

heid bij de instelling van een meldtelefoon. De klachten die mensen ontwikkelen kunnen door meerdere factoren worden veroorzaakt. Jos Timmer hield een indringend betoog met als doel het Kennisplatform te bewegen zich meer met ons in te spannen om de bewustmaking over de mogelijke gevaren van EMV in het land te bevorderen. Met de GGD Amsterdam worden er nu plannen gemaakt voor de inrichting van een 'pilot project' naar de instelling van een landelijke meldtelefoon, waar werknemers met EHS-achtige problemen informatie kunnen krijgen en naar de bevoegde instanties worden doorverwezen. De stichting levert dan input qua personele bezetting, kennis en ervaring, de GGD Amsterdam zou als gastheer voor de telefooninstallatie aan functioneren. Professionaliteit staat voorop en ook aan scholing en coaching van telefonische informanten gaat gewerkt worden, als de plannen doorgaan. Wij gaan in dat project niet zelf hulpvragers begeleiden of coachen. Daarvoor kan beter gebruik gemaakt worden van bestaande professionele medische diensten. Wij zullen alleen verwijzen. Aan een en ander zijn kosten verbonden. De voorzitter zal via zijn contacten bij ministeries proberen de daarvoor benodigde gelden los te krijgen.

De stichting EHS wint landelijk gezien duidelijk terrein. Er worden zelfs pogingen ondernomen om in bijscholingscursussen van artsen het thema EHS op te nemen. Een van de onderwijsgevers gaat dat uitzoeken.

In het voorwoord van de voorzitter werd gemeld dat leden van de Bussumgroep, te weten StopUMTS, NPS en Nibe, zich van het Kennisplatform hebben gedistantieerd. Reden: de door de groep verstrekte adviezen en uitge-

sproken verwachtingen zijn door het platform onvoldoende gehonoreerd en er was onvoldoende zicht op verbetering.

HS

Meest gestelde vragen over elektromagnetische velden

Website gemeente Waalre

Op de website pagina van de gemeente Waalre zijn dit de 'meest gestelde vragen' over het onderwerp straling. De vragen zijn beantwoord door de GGD, het Antennebureau, de website StopUMTS, de Stichting Kennisplatform EM straling en de Stichting Elektrohypersensitiviteit. Hieronder alleen de antwoorden van onze stichting EHS.

Stichting Elektrohypersensitiviteit (EHS)

• Is straling schadelijk voor de gezondheid van mens en dier?

'Elektromagnetische velden (EMV) van veel moderne elektrische en elektronische apparaten geven gezondheidsklachten (elektrostress, of elektrohypersensitiviteit – EHS), al bij heel lage stralingsdichtheden. Dat komt doordat de EM velden 'gepulst' worden uitgezonden, door het apparaat zelf of door de met pulsen 'vervulde' elektrische leidingen. Dergelijke velden ('straling') zijn ziekmakend voor elektrogevoelige personen.' (*Bron Stichting EHS*)

• Kun je ziektes krijgen van het wonen bij een zendmast?

'Er zijn mensen die klachten ervaren. Vooral wanneer mensen in de stralenbundel van een zender wonen. De aard van de gezondheidsklachten is individueel verschillend. Afscherming van de woning tegen de straling doet klachten verminderen.' (*Bron Stichting EHS*)

• Wat zegt de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) over elektromagnetische straling van zendmasten en mobiele telefoons et cetera? En wat zegt de Raad van Europa over dat onderwerp?

'De WHO erkent dat mensen ziek kunnen zijn van diverse milieufactoren, maar dat daaruit niet volgt dat EM velden daarvan de oorzaak

zijn. Meer onderzoek is nodig. Daarentegen heeft een onderafdeling van de WHO, de International agency for research on cancer (de IARC) uitgesproken dat het mogelijk is dat hoogfrequente straling het optreden van hersentumoren bevordert. Binnen de Raad van Europa zijn de meningen wat verdeeld.' (*Bron Stichting EHS*)

• Woon je veiliger op 25 meter van een zendmast, 150 meter of verder weg bijvoorbeeld op meer dan 400 meter van zo'n installatie?

'Dat is niet zomaar te zeggen. Zenders stralen weliswaar voornamelijk in horizontale richting en minder naar beneden. Toch zijn er wel strooivelden naar beneden en is er sprake van reflecties tegen gevels en metalen constructies, waardoor veldsterkten onvoorspelbaar zijn. In het algemeen geldt: hoe verder weg, hoe beter.' (*Bron Stichting EHS*)

• Wat kan men volgens stichting EHS doen als men in de buurt van een zendmast woont?

'Men kan afschermende maatregelen treffen tegen de velden buitenshuis; dat kan gezondheidswinst opleveren. Buitenshuis lopend naar werk of school kan men routes kiezen langs bijvoorbeeld de 'lijzijde' van gebouwen om niet direct door zenders aangestraald te worden.' (*Bron Stichting EHS*)

● **Kan ik buiten zitten en mijn kinderen in de tuin laten spelen in de buurt van een zendmast? Hoelang kan ik kinderen buiten laten in de buurt van een zendmast?**

‘Voor elektrogevoelige volwassenen en zeker voor hun kinderen is langdurig buiten zitten in de stralenbundel van een zendmast niet aan te bevelen. Zoek liever een luw gebied op. Sommigen vinden dat het dragen van beschermende kleren of hoofddekkel de hinder vermindert. Zorg er ook voor niet langdurig te verblijven boven een ondergrondse voedingskabel naar een zendmast omdat daar storende stromen doorheen gaan. Schaf een of meer veldmeters aan om veldsterkten te kunnen meten.’ (Bron Stichting EHS)

● **Ik maak me zorgen over straling. Wat kan ik in huis doen om straling te verminderen?**

‘U kunt de elektriciteit in huis uitschakelen, of minstens niet-gebruikte apparatuur uit schakelen. Losse snoeren vermijden. Bedenk dat de meeste elektronische apparaten en zenders (o.a. Dect telefoon, WiFi, mobieltjes enz.) in de huishouding EMV veroorzaken, ook als ze op ‘stand-by staan. Stekker er uit trekken! Tegen velden van burens en van buiten kunt u zich vaak beschermen door het nemen van selectieve afschermingsmaatregelen. Neem daartoe contact op met één van de met de Stichting EHS samenwerkende meetspecialisten.’ (Bron Stichting EHS)

● **Ik maak me zorgen over straling. Waar kan ik terecht met vragen over straling en gezondheid?**

‘Info-lijnen van de Stichting Elektrohypersensitiviteit (www.stichtingehs.nl); Website van StopUMTS (www.stopumts.nl); Stichting Nationaal platform stralingsrisico's (www.stralingsrisicos.nl).

● **Waar kunnen mensen met klachten zich melden?**

‘Bij de huisarts en GGD (tel. 0900-3686868). Wie wil werken aan veldreductie thuis of op het werk kan contact opnemen met een van de info-telefoons van de Stichting EHS.’ (Bron Stichting EHS)

● **Is straling van een zendmast hetzelfde als die van een mobiele telefoon, wifi, smartphone, draadloze babyfoon, magnetron etcetera?**

‘EM velden van al deze apparaten hebben met elkaar gemeen de frequentie waarop ze werken: zenders zijn hoogfrequent. Alleen zijn de modulaties verschillend. Alle veldtypen kunnen weefsels van mens en dier ontregelen en gedrag beïnvloeden.’ (Bron Stichting EHS)

● **Wat is het verschil tussen 3G en 4G?**

‘Zenders van het 4G type geven veel snellere datastromen voor internetgebruik. Niet voor spraak. Of mensen van 4G evenveel hinder ondervinden is nog niet te zeggen; het net bestaat nog maar kort. Niet alle smartphones zijn nog voor de ontvangst van 4G toegerust.’ (Bron Stichting EHS)

● **Zijn er stralingsnormen? En zo ja wat zijn die normen? Wie houdt die normen in de gaten?**

‘In Nederland worden formeel de richtlijnen aangehangen van de International commission for non-ionizing radiation protection (ICNIRP). De maximaal toegestane belasting met zendervelden is daarbij gesteld op 61 V/m (10W/m²). De opwarming van weefsel wordt zodoende beperkt. Echter, elektrostress verschijnselen kunnen teweeg gebracht worden door veldsterkten die meerdere orden van grootte lager liggen. Wij hanteren een maximum blootstelling van 10 microwatt/m². Dit volgens de Duitse SBM2008 richtlijnen, die beter aansluiten bij de ervaringen van elektrogevoelige personen. Daarbij treedt geen warmte-effect op.’ (Bron Stichting EHS)

Bron: <http://www.waalre.nl/index.php?simacton=content&mediumid=43&pagid=3409&fontsize=12>

Allergieën en elektrostress

- Zijn er verbanden?

Hugo Schooneveld

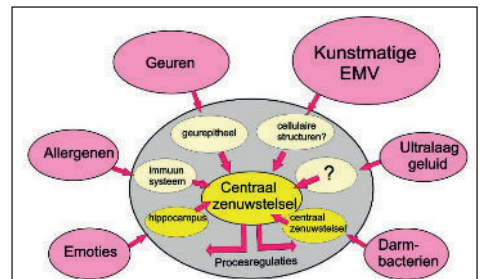
Heeft allergie iets te maken met elektrohy-persensitiviteit (EHS), of andersom? Ja, er zijn tamelijk veel elektrogevoelige personen die lijden aan allergieën en omgekeerd is dat ook zo. Is dat toeval, of is er een zekere verwantschap in oorzaak en gevolg? Een analyse.

- **Variabiliteit.** De problematiek van overgevoeligheden is complex: uiteenlopende milieufactoren (triggers) veroorzaken in een persoon vaak dezelfde gezondheidsproblemen. Maar op gelijke milieufactoren wordt heel verschillend gereageerd. De milieutriggers die men waarneemt worden per persoon 'vertaald' naar een individuele selectie van gezondheidsklachten.
- **Voortschrijdende irritatie.** De problemen beginnen meestal zachttaardig: in het begin zijn de klachten goed te hanteren en met huismiddeltjes en een gezonde levenswijze best te overleven. Maar bij verwaarlozing van de klachten worden de effecten veel sterker en problematischer. Wie dan nog niets onderneemt kan in een gevaarlijk toestand terecht komen, zoals ernstige allergieën, resp. elektrostress verschijnselen.
- **Sociale gevolgen.** Verwaarlozing van klachten kan leiden tot een sterk toegenomen hulpvraag. Dat geeft mogelijk een sociale isolatie en/of uitsluiting: een toestand waaruit ontsnappen moeilijk is en zeker multidisciplinaire hulp vergt.
- **Persistentie van gevoeligheid.** Al is men zo op het oog gezond, een eenmaal ingetreden overgevoeligheid blijft heel lang latent aanwezig: het immuunsysteem heeft een 'herinnering' aan een bepaalde trigger. Eigenlijk moeten we een distictie maken tussen (1) de gevoeligheid *ansich*, de herkenning van een prikkel en (2) de lichamenlijk reacties die daarop volgen. We kunnen leren omgaan met de prikkel zodat sterke reacties uitblijven, maar het blijft oppassen. De primaire gevoeligheid gaat niet gauw over.

De mens met een milieu-intolerantie heeft een handicap, kan zijn normale leven niet meer zonder hulp voortzetten. Hij heeft speciale voorzieningen nodig om zich te handhaven. Vermindering van blootstelling is een bruikbare remedie. Bij onze stichting elektrohy-persensitiviteit (EHS) geldt: "*Veld weg – klacht weg*". Maar dat geldt alleen wanneer elektromagnetische velden (EMV) de enige hinderlijke milieufactoor zijn. Bij hinder van meerdere factoren tegelijk wordt herstel een moeilijker opgave omdat er dan meer hinderlijke factoren moeten worden weggenomen.

Variabele milieufactoren

Onderstaande figuur geeft een eenvoudig overzicht van milieufactoren die de gevoelige personen kunnen belagen. Ook endogene factoren, zoals emoties en herinneringen, kunnen het ziekteproces op gang brengen, onderhouden of verergeren.

Uitbeelding van de milieufactoren die vergelijkbare lichamenlijke klachten kunnen opwekken. Deze worden verondersteld door specifieke receptoren te worden herkend – alleen voor EMV en UL geluid zijn nog geen zintuigen bekend. Vervolgens wordt een basaal gebied in de hersenen (limbisch systeem) over de binnenkomende prikkels factoren geïnformeerd worden fysiologische lichamenlijke aanpassingen voorbereid die het gevaar, of de milieuomstandigheden, moeten pareren.

Die multi-gevoeligheden kennen we heel goed bij onze elektrogevoelige mensen. Uit enquêtes blijkt dat meer dan de helft van de respondenten aangeeft naast EHS ook last te hebben aan uiteenlopende allergieën of aan multiple

chemische sensitiviteit voor geuren en andere chemische verbindingen (MCS).

Variabele reacties.

Het is duidelijk dat mensen heel verschillend kunnen reageren; dat kan liggen aan de perceptie van een triggerfactor, of aan de manier waarop het lichaam daarop reageert. Dat maakt het voor kritische buitenstaanders moeilijk een helder beeld te krijgen van wat er nu werkelijk aan de hand is. De WHO zit daar ook mee en gaat niet graag in op al die verschillende klachtenbronnen en gezondheidsproblemen. Men heeft de neutrale afkorting *IEI* bedacht; dat staat voor *Idiopathic environmental intolerance* (ziekmakende intolerantie voor omgevingsfactoren). Voor het EHS probleem is dat *'intolerantie voor EMV'*. Daarbij wordt vermeden de elektromagnetische velden direct als *veroorzaker* van de ellende aan te wijzen. De elektronische industrie heeft daar bezwaar tegen.

Regelmechanismen.

De reacties van het lichaam op bedreigende factoren worden op een soort standaardmanier geprogrammeerd. Het limbische systeem in de hersenen is daarvoor verantwoordelijk. Hier komt alle informatie uit de zintuigen binnen en wordt een passende lichamelijke reactie voorbereid. Dat is in de vrije zuivere natuur duizenden generaties goed gegaan, omdat de mens heeft geleerd de relevante omgevingsignalen te herkennen en daar gepast mee om te gaan. Echter, met de vele nieuwe verbindingen en EMV wordt het lichaam getraakteerd op een pakket van nieuwerwetse signalen die niet als vertrouwd worden herkend en waarop inadequaat wordt gereageerd. De schuld daarvan ligt niet bij het lichaam; het is de overvloed aan onnatuurlijke signalen die op ons worden afgevuurd. Onze detectie- en regelmechanismen kunnen daar niet mee omgaan. En het ziet er niet naar uit dat we daar binnenkort aan zullen wennen.

Betrokken organen

De lichamelijke regelmechanismen waar het

limbische systeem zich van bedient betreft alle grote regelfuncties. Vandaar de verscheidenheid in lichamelijke reacties die we zien: het centrale en perifere zenuwstelsel, immuunsysteem, hormonaal systeem en ook darmfuncties. Over de betrokken stressreacties vorderen de inzichten snel. Zo blijken snel na calamiteiten de macrofagen aangezet te worden tot afgifte van histamine, komen stresshormonen in omloop en gaan cytokinen overal in het lichaam chronische ontstekingsreacties veroorzaken. De hersenen worden ook van binnenuit belaagd doordat cytokinen vanuit de bloedvaten de hersenmassa binnendringen en normale zenuwfuncties gaan verstoren. Het griepgevoel vindt hierin zijn oorsprong. Ik het korte bestek van dit artikel gaan we dat niet verder uitdiepen.

De boodschap

De boodschap is dat wij als collectieve 'milieuschichtoffers' in wezen vergelijkbare integratie problemen hebben. Allen lijden we aan onbegrip van de mensen om ons heen en van medische diensten. Voor een aandoening als EHS komt daar nog eens bij dat er geen 'biomarker' is die de arts houvast geeft bij het stellen van een diagnose. Maar ook bij allergieën is lang niet altijd duidelijk wat de werkelijke storende factor (immunogeen) is. We zitten in hetzelfde schuitje, wat de achterblijvende publieke aanvaarding betreft.

In de huidige artsenopleiding is niet veel plaats voor verdiepende kennis en/of nieuwsgierigheid naar problemen waar 'slechts' enkele procenten van de bevolking aan lijken te lijden. Misschien moeten we vanuit onze eigen organisaties proberen beter aan te geven welk aspect van de aandoening het best wetenschappelijk is aan te pakken. Enig inzicht in de diversiteit van externe prikkels en betekenis van persoonlijke reacties helpt daarbij.

Verdere info over EHS: www.stichtingehs.nl en mijn boek *Elektrostress Handboek*, te bestellen via de boekhandel.

(Dit artikel verschijnt tegelijk in het mededelingenblad van de Vereniging van allergiepatiënten).

Wetenschap

De originele wetenschappelijke artikelen kunnen bij de redactie worden opgevraagd voor uitsluitend eigen gebruik

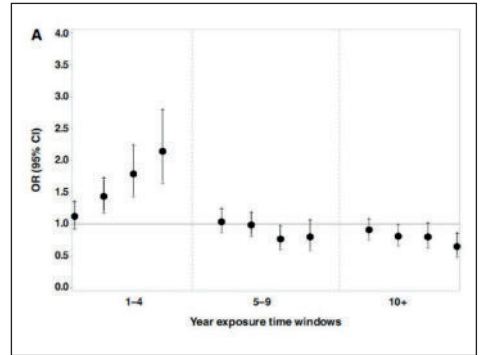
Hersentumoren door ELF velden in het INTEROCC onderzoek

Een paar jaar geleden hadden we het internationale INTERPHONE onderzoek dat duidelijk maakte dat langdurig mobiel bellen kan leiden tot een verdubbeling van de kans op het krijgen van een hersentumor. Het onderliggende materiaal over tumoren en de beroepen van overledenen werd in dit 'occupational' onderzoek nogmaals doorgespit, waarbij nu gekeken werd naar een mogelijke relatie met het type beroep en de blootstelling daarbij aan extreem laagfrequente (ELF) velden. Metingen waren uiteraard niet meer mogelijk, maar wel was er een soort matrix van voor elk type beroep behorende gemiddelde ELF belasting. Dat bood houvast. Vervolgens werd gekeken over welke periode die blootstelling had geduurd. De onderscheiden tijdklassen waren: langer dan 10 jaar, 5-9 jaar of 1-4 jaar geleden. Het bleek dat de meeste overlijdensgevallen vielen in de groep recent blootgestelden: 1-4 jaar (Fig 1).

Dat is opmerkelijk en is een heel andere situatie dan de effecten van hoogfrequente velden in het Interphone onderzoek, waarbij een belperiode van langer dan 10 jaar pas een belangrijkerisicofactor is. In beide gevallen waren glioma's het meest betrokken type tumor; meningioma's kwamen op de tweede plaats.

De interpretatie van de schrijvers is dat waar HF velden cellen aanzetten tot een genotoxisch ontwikkelingstraject, de ELF velden een eenmaal op gang gekomen tumorgroei verder in een hogere versnelling bracht. Dat is dus een heel ander proces, dat van *promotor* van groei, eerder dan van *initiator*, zoals bij de effecten van hoogfrequente velden.

Nu is er iets vreemds aan de gang. In de IN-

Figuur 1. Invloed van de periode doorgebracht in velden met extreem lage frequenties (ELF) op vergroting van de kans op doorontwikkeling van kanker (glioma's) in de hersenen. Blijkbaar zijn de 4-1 jaren voorafgaande aan de diagnose het meest bepalend. Blootstelling aan ELF velden levert na 4 jaren een meer dan verdubbeling van de kans op glioma. Eerdere blootstellingen hebben geen effect doordat de personen met gevorderde kanker al eerder waren overleden.

TEROCC paper wordt geen melding gemaakt van metingen van ELF velden uit mobieltjes. Zoals Louis Slesin terecht opmerkt, is dat gek omdat deze generatie van mensen in sommige beroepen zeker veel gebruik maakte van mobieltjes die ELF velden uitstralen, zoals we in ons Bulletin al eerder hebben gemeten en opgeschreven. Ook de leider van het onderzoek, dr. Elisabeth Cardis bevestigde dat hier geen rekening mee is gehouden. De grafiek van figuur 1 laat zien dat vanaf een jaar of vier een heel duidelijke stijging te zien is. Juist ook vanaf dat tijdstip kwam het intensief gebruik van mobieltjes in zwang. Er is ook een gebruikstijd – effectrelatie. Naarmate de gevallen van glioma's later werden geteld zijn de effecten geringer.

Als het juist is wat Slesin veronderstelt is de vraag dus opgelost hoe de laag-energetische hoogfrequente velden tumor-initiatie kunnen veroorzaken. Het is dan niet nodig er van uit te gaan dat er een DNA-vernielende werking van uitgaat. Mogelijk is er heel wat anders aan de hand waardoor cellen van primaire tumoren ontsporen door een sterke 'boost' tot groei. Er komen dan andere cellulaire regel- en/of reparatie mechanismen op gang die de abnormale ontwikkeling van cellen veroorzaken.

De moraal van dit verhaal is dan dat men het grootste risico op een tumor loopt door (op

instigatie van de Hardell groep) veel mobiel te bellen en bovendien in een omgeving werkt met een hoge ELF achtergrondstraling, vooral als die 'gevoed' wordt door de velden uit een mobieltje, of smartphone..

Bronnen:

M.C. Turner et al. 2014. *Occupational exposure to extremely low-frequency magnetic fields and brain tumor risks in the INTEROCC study.* *Cancer EpidemiolBiomarkersPrev.* 23: 1863-72.

Louis Slesin 2014. *INTEROCC: What about cell phones?* <http://microwavenews.com/short-takes-archive/2014>

HS

GESOND – Onderzoek naar de aantoonbaarheid van elektrogevoeligheid

We hebben er al eerder op gewezen dat er gelden gekomen zijn voor de financiering van onderzoek op het gebied van gezondheidseffecten van EMV. Dat fonds (16,6 miljoen) is bijna uitgeput, maar een belangrijk restbedrag is gereserveerd voor onderzoek naar 'Gevoeligheid voor elektromagnetische signalen onderzoek' (GESOND). Onder supervisie van de directeur van het IRAS, prof. Dr. H. Krombach, zijn de onderzoekers Anke Huss en Pauline Slottje aangesteld om dit onderzoek te leiden. Imke van Moorselaar is aangesteld om de nodige apparatuur te ontwikkelen en mensen - die zich beschikbaar stellen als proefpersoon- thuis met zijn EMveldgenerator te bezoeken en een test af te nemen.

Het thuis testen is een comfortfactor die nog nergens eerder is toegepast en moet als resultaat hebben dat mensen minder gestrest aan de proef deelnemen. De klacht bij de vele eerdere tests- die nooit een duidelijke positieve respons opleverden – was dat proefpersonen a.h.w. stijf van de stress de steriele laboratoriu-

umruimte ingedreven werden en nauwelijks normaal konden reageren. Dat moet nu beter gaan.

De experimenten zijn intussen begonnen. Mensen die in het bezit zijn van een e-mailadres zijn in deze fase uitgenodigd om deel te nemen. Ze mogen zelf aangeven aan welk type veld ze willen worden blootgesteld, hoogfrequent, laagfrequent en daarbinnen meerdere keuzen – zeg het maar. De Stichting EHS is in de eerste fase geconsulteerd om de geschikte veldtypen te selecteren.

De blootstelling aan het gekozen veldtype gebeurt 'dubbel-blind', 10 maal achter elkaar, in blokken van maximaal 10 à 15 minuten. Zo gauw men zeker weet dat een veld af of niet aangezet is, volgt een 'uitspoelperiode', waarin men zich herstelt en klaar maakt voor een volgend provocatieblokje. Pas na beëindiging van de hele test wordt aan de proefpersoon- door de PC - meegedeeld wat de uitslag is. Die wordt uitgedrukt in het percentage goede antwoord-

den. Wie alleen maar gokt en niets voelt zal gemiddeld vijftig procent goed hebben. Wie alles goed heeft krijgt 100%. Dat dit laatste niet alleen maar een theoretische mogelijkheid is, leiden we af van het feit dat heel wat mensen onmiddellijk bij het binnentreden van een onbekend gebouw zeggen te kunnen aangeven of er een Dect telefoon of WiFi aan staat, of dat men op een snelweg een GSM Zendmast passeert. We wachten af.

Tot het testprogramma hoort ook het invullen van een vragenlijst achteraf, om de onderzoekers te laten weten of er na-effecten zijn. Onze wens is dat u daar zeker gebruik van maakt en in detail aangeeft hoe de test is befallen. We zouden het waarderen als u dan ook het bestuur een vertrouwelijk briefje stuurt met uw ervaringen. Wij bemoeien ons niet met de proefnemingen zelf, maar willen graag op de hoogte blijven van het wel-en-wee van de mensen die via onze bemiddeling aan deze tests hebben deelgenomen.

Mensen die 80% of hoger scoren hebben waarschijnlijk een EMV'talent' en worden gevraagd een tweede fase in te gaan waarin deze vaardigheid opnieuw en verder wordt uitgezocht. Dat is een belangrijke zaak. Een wens van de onderzoekers is dat u niet gaat lopen rondtoeteren wat u is overkomen; dat zou de objectieve uitkomsten en de bereidheid tot deelname bij anderen kunnen beïnvloeden.

Dit testprogramma is uniek in zijn soort en wij hopen dat de wetenschap in ons land met de behaalde resultaten naam gaat maken, wat ook de uitkomst wordt. We houden u van de resultaten op de hoogte, maar afronding kan nog wel eventjes duren, tot een voldoende aantal mensen is getest om althans tot statistisch significante resultaten te komen.

Hugo Schooneveld

Extreem-laagfrequente velden tasten gezondheid aan

Eindelijk weer eens Nederlandse aandacht voor problemen die door extreemlage magnetische wisselvelden (ELF) worden veroorzaakt. Een groep onderzoekers van het RIVM onderzocht of er een relatie was tussen gezondheidsklachten en sterkte van ELF velden waaraan men de week tevoren was blootgesteld. Die klachten moesten behoren tot de klinisch objectieverebare niet-specifieke lichamelijke symptomen (NSPS). Daaronder vielen o.a. pijn op de borst, tintelingen van de vingers, buikpijn, misselijkheid, ademnood, slecht zicht, hoofdpijn, hart-ritmestoringen, nekpijn, duizeligheid en nog wat andere. Per enquête kon men dat aangeven. De gemiddelde blootstelling aan ELF werd gedurende een 24-uurperiode gemeten met een draagbare dosimeter, die men bij zich

hield tijdens de verschillende bezigheden binnen of buiten. De groep vrijwilligers uit Noord Holland was klein: slechts 48 vrouwen. Selectiecriteria was dat de mensen tijdens de werving van proefpersonen afkwamen op de €50,- beloning en het gevoel hadden dat ze niet helemaal gezond waren.

Om te zien of er een verband was tussen de gemiddelde sterkte (magnetische flux) van ervaren EMV en de aard en intensiteit van de klachten, werden 2 groepen onderscheiden: de ene groep had een gemiddelde veldbelasting van minder dan 0,09 μT , de andere groep van een hogere belasting. De verschillen in gezondheidsklachten bleken enorm. De zwaarder belaste groep rapporteerde veel meer

klachten dan de licht belaste personen. Dat is des te opmerkelijker omdat veruit de meesten uit deze willekeurig gekozen groepen zeiden vrijwel geen klachten te ervaren. De verschillen zaten dus in een beperkt aantal personen die heel sterk op hogere ELF waarden reageerden.

Is dit van belang voor ons elektrogevoeligen? Ja, want in de enquêtes van de stichting EHS kwam steeds naar voren dat alle personen altijd lijden aan de milde klachten als griepgevoel in het hoofd, slaapproblemen, hoofdpijn, concentratie- en leerproblemen, oorsuizingen enzovoort. De echt lichamelijk ernstige klachten die in dit onderzoek gemeld werden komen alleen voor in mensen die mogelijk alle eerdere fasen van gewone EHS hadden doorlopen. Op de 'gewone' EHS klachten werd in dit onderzoek niet gelet. Maar het lijkt ons waar-

schijnlijk dat de sterk reagerende proefpersonen minstens voor een deel feitelijk ernstig elektrogevoelig waren. In het dagelijks leven hebben ze tamelijk ernstig geleden aan de gerapporteerde symptomen. In de publicatie is daarover niet gerapporteerd.

We mogen hopen dat dit werk wordt voortgezet en dat daarbij meer gegevens vrijkomen over de precieze aard van de meest storende velden en de EHS-specifieke gezondheidsklachten.

Bron: J.F.B. Bolte e.a. (2014). Everyday exposure to power frequency magnetic fields and associations with non-specific physical symptoms. Environ. Pollution 196: 224-229.

HS

Korte berichten

Discussie is gesloten

Olle Johansson en Einar Flydal

"It represents a completely new approach: The battle is lost for the other side. If this impression begins to stick to people over time, the authors have triggered a paradigm shift. I think we have to repeat and repeat these exact words - the battle is lost for the wireless technology. The article will raise awareness and the Norwegian Radiation Protection Authority do not wish for a lengthy public debate in the newspapers. They see that we are capable of writing and that we do not accept anything and everything." – Olle Johansson

De discussie over de gezondheidsrisico's van alle draadloze communicatiesystemen is volgens de schrijvers nu wel gesloten; overheden en de 'big businesses' hebben verloren. Wetenschappelijke medische tijdschriften staan vol met onderzoeksrapporten die de gezondheidsrisico's van draadloze EMV al tientallen jaren aantonen. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Bergman in 1965 *"The effect of microwaves on the central nervous system"*, vertaald voor Ford motor industrie met vele referenties van tussen de twee wereldoorlogen. Bergman toont al aan dat hoogfrequente EMV effect hebben op de bloedcirculatie, ademha-

ling, temperatuur regulatie, waterbalans, eiwit en suiker concentraties in hersenen en ruggenmerg enz. De dosering, waarbij effect optreedt is aanzienlijk lager dan de huidige maximale blootstellingsnormen. Zelfs EMV die 1/100.000 deel zijn van de huidige blootstelling door mobieltjes kunnen al de complexe elektrische processen in de cel verstoren en daardoor de DNA, eiwitten, neuronen en oxidatieprocessen. Vele andere studies en onderzoeken tonen overeenkomstige resultaten. Het aantal verschillende gezondheidsklachten dat daardoor kan optreden is opvallend groot en varieert van hersentumoren en leukemie tot uitputting en

zich een beetje niet fit voelen.

De oorzaak-gevolg samenhang is vaak heel complex. Vandaar dat de overheidsinstanties gericht op bescherming tegen straling en de informatie en de communicatie-industrie (ICT) kunnen claimen dat er nog niet voldoende oorzakelijk bewijs is voor die samenhang en daardoor de gewenste verlaging van de blootstellingnormen tegenhouden.

We worden omgeven door elektrosmog, die bijdraagt aan een verhoogd aantal zieken. We veronderstellen dat EMV verantwoordelijk zijn voor 2% van de ziekte gevallen in de geïndustrialiseerde landen. In Noorwegen met een bevolking van 5 miljoen mensen zou dat 1 miljard US dollar kosten.

Er gaan allerlei stemmen op van de Raad van Europa, de WHO, en van conferenties om de blootstellingnormen te verlagen. Ook in sommige steden (Wenen, Salzburg, Brussel) zijn de blootstellingnormen al verlaagd. De vraag is hoe ver kunnen overheden deze normen verlagen zonder de maatschappij in zijn sociale functies lam te leggen? Voer voor advocaten! Een onrealistisch idee?

Bron: Johansson O, Flydal E, "Trådløs helsefare (= "Health risk from wireless? The debate is over", in Norwegian), Dagens Næringsliv 29/3 2014

JK

Draadloos verbieden voor zwangeren en kinderen

Olle Johansson

"Wij mensen praten erover, maar bijen en mieren vluchten weg van de EM velden". Johansson doet mee aan de informatie campagne "Bescherm de baby". Dit project is gebaseerd op onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek dat het verband onderzoekt tussen draadloosbellen tijdens de zwangerschap van de moeder en optredende neurologische problemen en gedragsstoornissen, zoals bij ADHD en ADD, bij het kind later.

Een internationaal team van artsen, wetenschappers en NGO's waarschuwde 3 juli 2014 zwangere vrouwen om hun blootstelling aan de velden van draadloze communicatie te beperken. Tijdens de Seleton bijeenkomst, een paar jaar geleden in Noorwegen, werd een resolutie van deze strekking aangenomen. De Raad van Europa nam de resolutie over.

Een team van onderzoekers in Californiëon-

derzocht kinderen in Denemarken en vroegen de moeder naar haar gebruik van een mobiele telefoon tijdens de zwangerschap. De moeders die het meest hadden gebeld bleekten de meeste kans te lopen op het krijgen van kinderen met gedragsstoornissen op 14-jarige leeftijd, zoals vormen autisme, ADHD en ADD. Het verschil met de controlegroep van moeders die niet mobiel hadden gebeld tijdens de zwangerschap was statistisch relevant.

Uit een Chinees onderzoek met zwangere ratten bleek dat de babyratjes al hersenbeschadigingen hadden nadat de moeders bestraald waren met velden van mobiele telefoons.

Een onderzoek in Zwitserland in 2011 geeft aan dat honingbijen in de war raken en dood gaan door blootstelling aan hoogfrequente velden. Bijen die uitvlogen om voedsel te zoeken kwamen niet meer terug en bijenvolken

verdwenen. Sommige bedrijven schaffen daarom robotbijen aan die voor de bevruchting moeten zorgen. In China worden bloemen wel met de hand met stuifmeel bestoven.

Een Belgisch - Zwitsers onderzoek toont aan dat mieren goede indicatoren zijn voor EMV bestraling. De dieren brengen hun eieren ter bescherming weg van de stralingsbron.

Franse onderzoekers vonden dat ook tomaatplanten op hoogfrequente velden reageren door veranderingen in het genetisch materiaal te ondergaan, door chemische inwerking. Zelfs als maar enkele bladeren worden bestraald.

Al met al zijn er dus sterke aanwijzingen dat EMV schade kunnen veroorzaken aan dier en plant. Hoe groot is dit risico en hoe kunnen we het Voorzorgprincipe toepassen?

De huidige ICNIRP richtlijnen voor maximale blootstelling zijn gebaseerd op het voorkómen van opwarming van weefsel in het lichaam. Deze normen waren destijds (1994) zeker niet bedoeld voor eeuwig en geven nu ook zeker geen mandaat voor veiligheid. Het is een schande dat gezondheidsautoriteiten en parlementen blijven vasthouden aan de ICNIRP normen, ondanks de overal sterk toegenomen stralingsdichtheid. De WHO commissie 'International agency for research on cancer' (IARC) heeft in 2011 aangegeven dat een veel geringere blootstelling 'mogelijk kankerverwekkend' kan zijn.

Om die redenen zou met betrekking tot kinderen het voorzorgprincipe moeten worden toegepast. Kinderen worden immers nog veel langer dan volwassenen aan EMV blootgesteld. Gewoon een advies 'voorzichtig te zijn met EMV' zou al heel nuttig kunnen zijn. De Raad van Europa en het Europees Parlement hebben dit standpunt overgenomen. Het in de wind slaan van deze waarschuwing zou wel eens enorme kosten met zich mee kunnen brengen.

Voor kinderen in klassen geldt een voorkeur voor een bekabelde internetverbindingen een strenge regulatie van het gebruik van mobieltjes en smartphones. De kans dat alle wetenschappelijke onderzoeken naar de effecten van EMV het fout hebben is zeer klein. Wij allen hebben een verantwoordelijkheid voor de gezondheid van onze kinderen. Het lijkt erop dat de bijen en mieren het opgeven. We hebben hen nodig, al is het maar om ons eigen leven te beschermen.

Bron: O. Johansson 2014: Experts and doctors warn: Pregnant women and children should not be exposed to wireless radiation. <http://www.takebackyourpower.net/news/2014/10/23/experts-and-doctors-warn-pregnant-women-and-children-wireless/>

Juliette Kuiper

Onderscheiding voor Olle Johansson

(Karolinska Institutet, Stockholm)

Olle liet ons in Oktober het volgende weten:
"It gives me the greatest senses of pride and happiness to tell you that I, at the recent Open Mind Conference at Kedelhallen in Copenhagen, Denmark, September 20-21, was appointed "Lifetime Member of Honour of the Danish Society for Electrohypersensitivity".

As you may imagine, this is a truly fantastic award and honour, and everyone having supported me during all the years definitely should feel part of it!! I never could have done it without you!! Thank you a million times, all of you, and especially the members and board of the Danish Society for Electrohypersensitivity!!

WHO update van effecten van radiofrequente velden

Met enige regelmaat publiceert het *EMF project* van de WHO een uitvoerige verhandeling over effecten van EMV, opgedeeld naar frequentiegebied. In 2006 kwam er een verhandeling over Statische velden; in 2007 over ELF velden en in 1993 over Radiofrequente velden (ca. 100 kHz tot 300 GHz). Nu dus een update over radiofrequente velden. De behandelde literatuur gaat tot eind 2012 en ligt dus 2 jaar achter op de ontwikkelingen. Kan dus niet up-to-date zijn.

Het Conceptrapport is op internet geplaatst, in 12 lijnvige delen, die per hoofdstuk zijn te downloaden. Er is twee jaar tijd voor professionals in het veld om het rapport te bekijken en van commentaar te voorzien. Per sectie te downloaden.

Preamble

Chapter 1: Summary and recommendations for further study

Chapter 2: Sources, measurements and exposures. pdf, 1.83Mb

Chapter 3: Electric and magnetic fields inside the body; SAR and heat. pdf, 1.01Mb

Chapter 4: Biophysical mechanisms; tissue heating. pdf, 501kb

Chapter 5: Brain physiology and function. pdf, 3.10Mb

Chapter 6: Auditory, vestibular and ocular function. pdf, 398kb

Chapter 7: Neuroendocrine system. pdf, 845kb

Chapter 8: Neurodegenerative disorders. pdf, 321kb

Chapter 9: Cardiovascular system and thermoregulation. pdf, 1.60Mb

Chapter 10: Immune system and haematology. pdf, 728kb

Chapter 11: Fertility, reproduction and development. pdf, 1.01Mb

Chapter 12: Cancer. pdf, 3.49Mb

Chapter 13: Health risk assessment

Chapter 14: Protective measures

Appendix X. General review principles. pdf, 304kb

Bron: http://www.who.int/peh-emf/research/rf_ehc_page/en/

De Finse onderzoeker Dariusz Leszczynski is bij de aanbidding van het rapport in Australië aanwezig geweest en was getroffen door de stelligheid waarmee de juistheid van de beschouwingen werd gepresenteerd. Een vluchtige blik door het gebied waarin hij thuis is, te weten de tumorvorming door HF velden, leerde dat heel selectief met het beschikbare materiaal is omgegaan. Diverse relevante artikelen zijn volgens hem niet gebruikt voor het beeld dat wordt gepresenteerd. Er zou 'niets aan de hand zijn, geen kwalijke effecten van HF velden'. Alles zou ongeveer bij het oude blijven. Tamelijk tenenkrommend dus.

Nu we vernemen dat Belgische en Nederlandse personen in de pen geklommen zijn en argumenten noemen waarom het rapport onvolledig is, zou men denken dat de commissie tot bezinning zal komen. Het lijkt ondergetekende heel onwaarschijnlijk dat tegenwerpingen van onderaf' ook maar enig effect zullen hebben. De conclusies in het rapport zullen in hoofdlijnen zeker al vast staan. Bovendien staan goedwillende burgers niet als professionals te boek; daarvoor zul je waarschijnlijk deel moeten uitmaken van een commissie van voldoende gezag om invloed te kunnen claimen.

Bronnen:

- Link naar de WHO publicatie: http://www.who.int/peh-emf/research/rf_ehc_page/en/
- Commentaar van Leszczynski in <https://betweenrockandhardplace.wordpress.com/2014/11/16/consultation-on-whos-ehc-on-rf-is-a-sham-decision-of-no-health-effects-was-made-already/>

Geen zendmasten bij Winterswijk-Woold

Reactie van de gemeente Winterswijk op het verzoek van Jos Timmer en Cees Spek de plaatsing van zendmasten in buurtschap Woold tegen te gaan.

Geachte heren Timmer en Spek, Wij hebben op 8 oktober 2014 van u een brief ontvangen. In deze brief geeft u aan zich zorgen te maken over de mogelijke plaatsing van een zendmast of vergelijkbare zenders in de nabije omgeving van het perceel Rauwershofweg 4 in Winterswijk. U pleit ervoor om een stralingsarme omgeving te behouden voor deze locatie. Ook biedt u uw diensten aan om tot een voor u passende oplossing te komen voor deze locatie.

Op dit moment is er geen sprake dat op zeer korte termijn een antenne-mast in de omgeving van Rauwershofweg 4 zal worden geplaatst. Voor een mast is namelijk een omgevingsvergunning vereist en deze is niet aangevraagd. Ook is er bij ons niet bekend dat een omgevingsvergunning voor een antenne-mast door een operator op korte termijn zal worden aangevraagd. Wij willen wel aangeven dat de raad van de gemeente Winterswijk in haar huidig gevoerde beleid rondom plaatsing van antenne-masten t.b.v. telefonie heeft aangegeven dat in principe medewerking zal worden verleend aan het verzorgen van voldoende dekking in onze gemeente. Bereikbaarheid, ook via de digitale (snel)weg vormt een belangrijk speerpunt. Wel wordt bij een concrete aanvraag voor een mast in een bepaalde omgeving zorgvuldig gekeken naar een geschikte locatie. Iedere aanvraag voor een vergunning wordt kenbaar gemaakt in het Achterhoek nieuws (over enkele weken ook via het digitale gemeentebled) zodat deze ook kan worden ingezien en kan worden gereageerd. Vaak houdt de operator ook een voorlichting over een zoeklocatie voor inwoners in het betrokken gebied.

Gezondheidseffecten

Wij kunnen ons indenken dat u, maar ook de inwoners van onze gemeente zich zorgen maken

over eventuele gezondheidseffecten van antennes. Het is echter op dit moment niet aan de gemeenteraad ofwel het college van burgemeester en wethouders om een omgevingsvergunning voor een antenne-mast op grond hiervan te weigeren. De hoogste bestuursrechter heeft aangegeven dat een weigering van de plaatsing van een antenne-mast enkel om die reden niet is toegestaan door een gemeente. De gezondheidsraad is een adviesorgaan aan de Nederlandse overheid op het gebied van gezondheid. Zij gaat in op uitgevoerde onderzoeken op het gebied van elektromagnetische velden en gezondheid. Internationaal gelden er voor operators bepaalde normen (blootstellinglimieten) waaraan de masten moeten voldoen. Op dit moment mag een gemeentebestuur echter een aanvraag niet weigeren voor een dergelijke mast om vrees voor gezondheidsproblemen. De Rijksoverheid heeft speciaal voor burgers en instanties voor vragen over antennes een informatie-bureau in het leven geroepen, genaamd het antenne-bureau. Op de website van het antenne-bureau www.antennebureau.nl kunt u informatie vinden over antennes. Ook kunt u hier terecht voor vragen over gezondheidseffecten van de elektromagnetische velden van antennes.

Wanneer wij een aanvraag voor een nieuwe mast ontvangen, zullen wij zorgvuldig kijken naar een geschikte locatie, waarbij wij zoveel mogelijk rekening houden met alle belangen. Wij hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

*Met vriendelijke groet,
Linda Roeterink,
Juridisch beleidsmedewerker Gemeente Winterswijk*

Radiofrequente velden in vliegtuigen

Kerry Crofton is de woordvoerder van een internationale groep van deskundigen in de luchtvaart, geneeskunde, natuurwetenschappen en engineering. Deze groep vraagt aandacht voor gevaren van EMV, vooral in vliegtuigen. Er zijn aanwijzingen dat er in vliegtuigen veldichtheden heersen die schadelijk zijn voor de gezondheid. Een vliegtuig is een gesloten metalen koker, een soort 'Kooi van Faraday', waarbinnen alle elektrische en radiofrequente velden naar binnen worden teruggekaatst. Dat kan niet gezond zijn. Diverse elektrogevoelige personen hebben dat aan den lijve ondervonden. Waarom zouden piloten daar geen last van hebben en daardoor gevaarlijke situaties scheppen?

Dit document somt een aantal personen en studies op die de waarschuwendende vinger opheffen. Niet dat er al wetenschappelijke studies over ziekzijn in vliegtuigen zijn verschenen. Maar onderzoek in UK en Canada heeft aangetoond dat automobilisten die aan hoge EMV dichtheden worden blootgesteld een tot 5 maal grotere kans hebben te worden betrokken bij ongelukken.

Lawrence Gust rekt uit dat als alle 158 mensen in een bepaald vliegtuigtype tegelijk zouden bellen, er een HF veldbelasting van ca. 158.000 $\mu\text{W}/\text{m}^2$ zal heersen. Dat is lager dan de volgens de ICNIRP richtlijnen toegestane belasting; het is wel heel veel meer dan elektrogevoelige personen kunnen verdragen.

Een heel rijtje van bekende biologen en medici ondertekenden het document: Leif Salfort, Olle Johansson, Devra Davis, Martin Blank, Lennart Hardell, Alasdair Philips, Don Maisch en anderen. Hun getuigenissen zijn in het stuk opgenomen.

Het lijkt tijd te worden dat het gesloten vliegnierswereldje eens opening van zaken gaat geven en toelaat de stralingsbelasting in vliegtuigen van verschillende typen te meten en dat er een registratie van gezondheidsklachten gaat komen die mogelijk in verband staan met een EMV belasting.

Bron: **Kerry Crofton 2013**. *Radio-frequency (RF) exposure from mobile devices and in flight WiFi – A new human factor?* Submission coordinated by Kerry Crofton, PhD: Kerry_1_08@telus.net.

HS

EU Studiegroep over EM hypersensitiviteit

Op initiatief van Etienne Cendrier van het Franse Robin-des-Toits is de EU commissie *European economic and social committee* (EESC) van de Europese Unie op 5 december een memo met aanbevelingen gestuurd, ter behandeling in de Europese commissies. Gehoopt wordt dat de EESC het rapport goed ontvangt en de punten daarin adopteert. Dat kan leiden tot een begin van het lange proces dat moet resulteren in een Europese erkenning van het EHS probleem. De indiening van dit rapport werd ondersteund door colleges van een paar leidendepersonen, zoals Olle Johansson, Isaac Jamieson, Marc Cendrier. In de conclusies komen o.m. de volgende statements aan de orde:

- Het toenemende aantal EHS'ers door de

voortdurende expansie van de moderne draadloze technieken.

- Het lijden van hen door onbegrip en de scepsis bij artsen, als eerstelijns gezondheidswerkers.
- Gebrek aan consensus over de gevaren van EMV, in bijna alle geledingen van de maatschappij.
- EHS is een complex syndroom dat alleen door een combinatie van wettelijke en andere maatregelen kan worden aangepakt, op individuele basis.
- Het Voorzorgbeginsel dient toegepast te worden.

We zijn benieuwd naar de ontvangst van dit rapport en de maatregelen die op bestuurlijk gebied liefst genomen zouden moeten worden om een dergelijk beleid gestalte te geven.

Bron: Etienne Cendrier 2014. European Union and electromagnetic hypersensitivity: A new turn? Priliminary draft opinion, gericht aan de EU Sectievoor transport, energie, infrastructuur en de Information Society on Electromagnetic hypersensitivity. Link: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-electromagnetic-hypersensitivity>

HS

Steve Jobs' kinderen geen iPad!

Steve Jobs met iPad 2 in 2011

Eén op de 3 CEO's in SiliconValley beperkt het gebruik van technologie door hun kinderen. Ook Steve Jobs, inspirator van Apple, overleden in 2011. Hij had twee tiener dochters en een zoon. De kinderen groeiden op met een visionaire vader die een van de meest bekende bedrijven ter wereld oprichtte en leidde. Hij gidste de mensheid technologisch de 21^e eeuw in met 'gadgets' die de manier waarop we naar muziek luisteren, films bekijken, communiceren en ons leven beleven dramatisch zouden veranderen.

Men zou verwachten dat de kinderkamers bij

Jobs volgestouwd zouden zijn met iPods, iPhones en iPads. Niets is minder waar. Steve beperkt zelf het ook gebruik van deze technologie. Veel van de mensen achter sociale platforms en games verspillen slechts de tijd van kinderen, vond hij. Ook andere CEO's staan hun eigen kinderen niet toe hun tijd te verkwisten en een hele zondagmiddag bezig te zijn op de iPad.

Het gaat zo ver dat ze hun kinderen naar een computervrije school sturen. Dat geldt voor hoger personeel van Apple, eBay, Google, Hewlett-Packard en Yahoo; zij sturen hun kinderen naar de Waldorf lagere school in Los Altos, Californië. Je vindt daar geen enkel computerscherm. Die kinderen worden ook afgeraden te veel naar TV te kijken. Men is van mening dat de technologie de creativiteit van kinderen in de weg staat en dat ze het meeste leren door bezig te zijn met hun handen en menselijke interacties. Op school leren kinderen zelfs sokken breien en dergelijke praktische zaken.

Noot van de vertaler: Deze voorbeelden lijken in Nederland niet te worden nagevolgd.

Bron: <http://blog.sfgate.com/sf-moms/2014/09/15/steve-jobs-didnt-let-his-kids-use-ipads/>

HS

Techniek

Hinder van laadstromen van elektrische auto's?

Nu het gebruik van auto's met hybride motoren of die volledig elektrisch zijn zo sterk toeneemt, vragen we ons af in hoeverre mensen last kunnen hebben van de velden rond laadstromen, wanneer de auto's thuis voor de nacht zijn ingeplugd. Want die velden zijn niet mals. We hoorden van bestuurders van Toyota Prius dat ze tijdens het rijden onwel werden en op dat moment geen idee hadden dat de velden van accu's, motoren en elektronische besturings-systemen zo storend konden zijn. Vandaar deze analyse van velden in laadsnoeren tijdens het laden.

Techniek

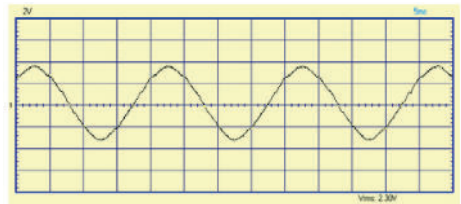
Laadstroom is geleid door een eenvoudige spoel in het netsnoer. Het daardoor opgewekte magnetische wisselveld in de spoel is gemonitord door een magnetisch veldmeter (ME3851A van Gigahertz Solutions). Deze meter kan de magnetische velden van het gehele spectrum tot 100 kHz meten en frequenties weergeven via een AC uitgang. Er kunnen ook filters ingesteld worden om alleen wisselstromen van bepaalde frequenties door te laten. In ons geval is in twee standen gemeten: velden > 50 Hz (meet praktisch alles vanaf 50 Hz), of > 2 kHz, meet alles boven 2000 Hz.

De metersignalen worden in een Velleman AD converter geleid die van de analoge signalen een digitaal signaal maakt. Digitale signalen zijn geschikt om in een oscilloscoop te worden onderzocht op vorm van de wisselstroomgolven. De frequentie-analyse software van een geheugenoscilloscoop maakt het mogelijk na te gaan welke frequenties in de stroom aanwezig, zijn naast de obligate 50 Hz wisselstroom.

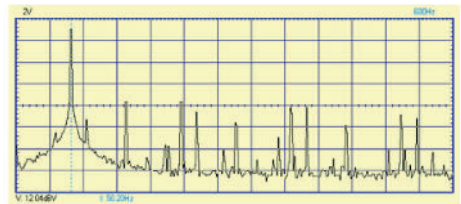
Twee situaties zijn gemeten (in de buitenlucht):

1. Hoe de 50 Hz stroom vervormd wordt door de digitale stroompulsen daarin;
2. Welke 'vuile stroom' componenten er zijn en hoe die er uit zien.

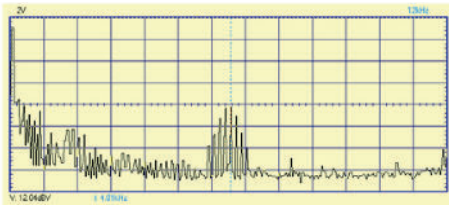
Analyse:

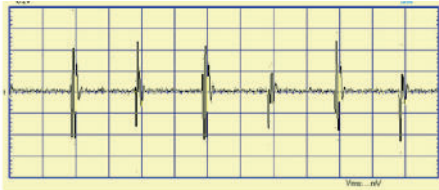
Golfvorm van de doorgaande stroom: het is geen perfecte regelmatige sinusgolf, door vuile stromen. Kleine rimpelingen verraden de aanwezigheid van stroomvervuiling. De stroomsterkte zelf is hier niet gemeten. Het vermogen van de voedingsunit zou ca. 5 of 6 kW zijn.

Frequentieanalyse van de wisselstroom met een geringe bandbreedte van 0 tot 600 Hz. De belangrijkste piek ligt uiteraard bij 50 Hz. Daarnaast zijn er harmonischen, steeds op gelijke frequentie afstanden op de horizontale frequentieschaal. Daartussen zijn er meerdere pieken die los staan van de 50 Hz wisselstroom en die door het systeem worden opgewekt.

Frequentieanalyse in een grotere bandbreedte van 0 - 12 kHz. Hierin zijn frequenties van ruwweg 4 kHz zeer ruim vertegenwoordigd.

Pulsanalyse. Resultaat van filtering op > 2 kHz. De 50 Hz is uitgefilterd. Wat overblijft zijn 100 maal per seconde de bundeltjes smalle en hoge (+/-) pulsen van het voedingsprofiel. Tijdens die smalle pieken wordt het vermogen van 5 of 6 kW in de accu 'geïnjecteerd'. Daarbij ontstaan stromen met sterke velden rond de snoeren en aansluitpunten. In hoeverre het net in huis ook door deze pulsen wordt bezocht blijft uit te zoeken bij een volgende testronde.

Conclusie

Het opladen van de accu van deze auto met een hybride motor gaat gepaard met sterk vervuilde stromen. Honderd-hertz pulsen zijn pregnant aanwezig. Analyse van het pulskarakter maakt duidelijk waarom elektrogevoelige personen er zo veel last van kunnen hebben. Overigens is dit patroon van laadstromen niet uniek voor Toyota Prius; ook andere elektrische voertuigen zullen vergelijkbare stroomvervuilingen te zien geven.

Mensen met EHS problemen en elektrische auto, scooter, fiets of scootmobiel moeten er op bedacht zijn dat laadapparatuur weleens (mede) verantwoordelijk kan zijn voor hun elektrostress klachten. Afschermen van de elektrische leidingen in huis is feitelijk onmogelijk. Afstand houden is het enige devies.

Hugo Schooneveld

EMV in hybride auto's

Alasdair Philips en anderen waarschuwen: Wees voorzichtig met hybride auto's. Vooral de extreem laagfrequente EMV lijken in het algemeen schadelijk voor de gezondheid. Extreem laagfrequente EMV tussen 2 kHz en 200 kHz zijn gemeten in hybride auto's. Dat komt vooral door de voortdurende elektrische stroom tussen de motor en de accu.

Karabetsos e.a. hebben bij autotypen Lexus en Civic op alle vier stoelen de EMV gemeten, op drie hoogten; bij de voet, borst en hoofd en tijdens stationair draaien, 30 a 40 km/uur, 80 tot 100 km /uur en hoge snelheid. De hoogste EMV werden aan de voet gemeten tijdens versnellen en remmen. Ze bereikten 78.8 % van de toegelaten norm (ICNIRP). Bij 80 tot 100 km per uur en bij starten, versnellen en remmen treedt

een opmerkelijke verhoging van de EMV op. Halgamuge e.a. hebben in de Toyota Prius gemeten. Zij vonden meer EMV op de achterstoelen dan op de voorstoelen. Als beide motoren werken geeft dat meer EMV. Ook de banden geven EMV. Bij het stationair draaien van de motor zijn de EMV hoog en bij remmen met bijv. een piek van 516 mG bij het hoofd van de bestuurder.

De rechter achterstoel heeft significant meer EMV dan de voorstoelen, omdat hier de accu onder zit (Tabel 1).

Tabel 1. Hybrid car: the average of minimum and maximum magnetic fields.

(Ter informatie: 1 mGauss komt overeen met 100 nanoTesla).

Location	Minimum ((mG)	Maximum (mG)
Rear left floor	2	35
Rear left seat	0.9	13.2
Rear right floor	0.9	14.3
Rear right seat	1.5	8.4
Driver head	0.3	5.6
Front left floor	1.5	7.5
Front left seat	1	23.9
Front right floor	0.5	13.1
Front right seat	0.5	17.9
Resting rear right floor	1.2	4.3
Resting front left seat	1	4

Bronnen: **Malka N. Halgamuge e.a 2010.** *Measurement and analysis of electromagnetic fields from trams, trains and hybrid cars.* Radiation Protection Dosimetry (2010), Vol. 141, No. 3, pp. 255–268 doi:10.1093/rpd/ncq168

Karabetsos E. e.a. 2010 *EMF measurements in hybrid technology cars*

Alasdair Philips 2014 *Magnetic fields and other issues regarding hybrid and electric cars* www.powerwatch.org.uk

<http://www.emfacts.com/2014/11/magnetic-fields-and-other-issues-regarding-hybrid-and-electric-cars/>

JK

Fake article from 'WIT' about EMFs in hybrid cars

Modern cars contain numerous sources of EMF and most electrosensitive persons will avoid such cars for that reason. We have earlier found out that hybrid cars produce exceptionally strong low frequency EMFs, over 7000 nanoTesla, above the right back passenger seat (see EHS Bulletin, issue #30, June 2010 in website www.stichtingehs.nl).

In our last issue of EHS Bulletin #47 (September issue), we referred to a seemingly interesting article about EMFs in a set of modern hybrid cars, suggesting high readings of EMF expressed as specific absorption rate – SAR). It was written by Matt Stone from the website www.witscience.org of the 'Wyoming institute of technology - WIT'. This organization has nothing to do with the Wyoming University or with the Wyoming technical institutes, now known as WyoTech. WIT is specialised in writing and publishing funny fake articles in semi-scientific style about a diversity of attractive topics. We cannot guarantee the value of EMFs in cars as issues by them.

The editorial board of the EHS Bulletin regrets not having seen this spoof nature of the article and published the article. We thank one of the interested readers for informing us about this omission.(Also see Don Maisch's view on other entertaining articles of WIT: <http://www.emfacts.com/2014/09/spoof-sites-are-fun-but-please-dont-quote/>).

HS

Fiets van de toekomst

Bron: Leids Dagblad 21-11-2014

Boek Elektrostress Handboek vanaf 2015 on-line

Het is de bedoeling om vanaf a.s. januari maandelijks een digitaal hoofdstuk van het boek on-line te zetten. Raadpleeg daarvoor de websites van de stichting EHS (www.stichtingehs.nl) en die van de schrijver (www.hugoschooneveld.nl)

Verschenen: **Elektrostress Handboek**
– **Leren omgaan met elektromagnetische velden**
Door
Hugo Schooneveld

272 pagina's – Full colour, 4-2014
ISBN 978-90-90227793-6
Verkrijgbaar bij via de boekhandel. Prijs €29,95
Info: www.hugoschooneveld.nl

Juridische zaken

In deze nieuwe rubriek wil ik een bijdrage gaan leveren aan EMV en juridische zaken die hierbij kunnen spelen. Dit kan het geval zijn op het gebied van werk, wonen, scholen en/of medische kwesties. Zeker als EMV meespeelt en je aangeeft dat je – wanneer je hieraan wordt blootgesteld - gezondheidsschade oploopt kan je te maken krijgen met onwelwillendheid. Dit omdat veelal niet bekend is dat EMV gezondheidsschade kan veroorzaken. Het is dan belangrijk te weten welke rechten en plichten je hebt en welke evt. juridische stappen je kan nemen.

Ik heb zelf jarenlang als senior juridisch adviseur gewerkt bij VluchtelingenWerk. Ik hield me in deze functie bezig met de rechtspositie van vluchtelingen en ondersteunde o.a. de advocatuur en publiceerde regelmatig. Ik heb afscheid moeten nemen van deze baan vanwege de installatie van wifi waardoor ik ziek ben geworden.

Ziek door wifi op het werk

In deze eerste bijdrage wil ik aandacht besteden aan mijn eigen recente uitspraak van 3 oktober 2014 van de Nationale Ombudsman (NO). Dit is een belangrijke uitspraak omdat het de eerste is waarin de NO zich uitsprekt over een werkneemster (mezelf) die ziek is geworden door blootstelling aan EMV. Bij de NO kun je klagen over gedragingen van de overheid. In deze zaak gaat het over de vraag of de procedure van het UWV zorgvuldig is geweest bij het afgeven van een deskundigenoordeel. Een overwinning voor mezelf. De NO oordeelt dat de procedure onzorgvuldig was: er was geen maatwerk geleverd en niet naar me geluisterd.

De Casus

Ik ben ziek geworden na installatie van wifi op het werk en meldde me ziek. In eerste instantie wilde de werkgever geen maatregelen nemen. Dit omdat er geen oorzakelijk verband zou zijn tussen EMV en gezondheidsklachten. Het Nederlands Centrum voor Beroepsziekten – door de werkgever ingeschakeld – adviseerde echter om een meting te laten verrichten en vervolgens om de adviezen uit het meetrapport uit te laten voeren. Niet dat ze daarmee het verband erkenden tussen de gezondheidsrisico's en de bestaande voorzieningen in het

pand. Maar wel om een werksituatie te creëren waarin ik me niet bedreigd voelde qua gezondheid. Niet alle adviezen uit het meetrapport werden uitgevoerd en ik meldde me weer ziek, met nieuwe, verergerde klachten. De bedrijfsarts betwijfelde of ik überhaupt kon terugkeren in eigen werk op kantoor, gezien de aard en duur van mijn klachten.

Deskundigenoordeel UWV

De werkgever wilde weten of hij voldoende aan re-integratie deed en vroeg een deskundigenoordeel aan bij het UWV. De verzekeringsarts oordeelde – op basis van de informatie van de bedrijfsarts en mijn ingebrachte stukken – dat ik meer had kunnen werken, en ook vanuit kantoor. Ik klaagde dat het deskundigenoordeel onzorgvuldig was. Dit omdat de verzekeringsarts me niet gezien of gehoord had en het oordeel onvoldoende was onderbouwd en gemotiveerd. Verder stelde ik dat er juist wel uitgegaan moest worden van mijn(ernstige) klachten, in tegenstelling tot wat de verzekeringsarts beweerde. Het UWV verklaarde de klacht ongegrond. Ik klaagde vervolgens bij de NO.

Nationale Ombudsman

Wel of niet zien

De NO oordeelt dat het beter was geweest als de verzekeringsarts van het UWV me gezien zou hebben, ook al is dit formeel niet nodig bij een arbeidskundige beoordeling. De klachten waren ernstig en had ik al lang. Dit bleek uit mijn ingebrachte stukken en uit de informatie van de bedrijfsarts die me regelmatig gezien had. Ook mede gelet op jurisprudentie van de Centrale Raad van Beroep die ik had aangehaald.

Afdoen van klachten als niet medisch objectieverbaar

Volgens de verzekeringsarts was de bedrijfsarts teveel uitgegaan van de klachten en niet of de klachten medisch objectieverbaar waren. Ik stelde, met verwijzing naar een uitspraak van de Centrale Raad van Beroep dat juist uitgegaan moest worden van de klachten. Dat niet altijd exact valt aan te wijzen aan welke ziekte of gebrek de klachten zijn toe te schrijven is daarbij niet doorslaggevend. De NO oordeelt dat het UWV de klachten niet zomaar mag afdoen als niet medisch objectieverbaar. Dit zal het UWV moeten motiveren.

Klachtafhandeling

De NO stelt dat de klachtbehandelaar van het UWV me had kunnen uitnodigen voor een toelichtend gesprek met de verzekeringsarts en/of arbeidsdeskundige. Dit omdat het hier vooral ging om (het ontbreken van) een medische beoordeling. Dan had ik kunnen aangeven wat ik wilde namelijk een oordeel over de vraag of ik wel of niet ziek was en had ik om een deskundigenoordeel ziek/niet ziek kunnen vragen. Er is volgens de NO dan ook niet goed naar me geluisterd.

Opmerkingen bij deze uitspraak

Kom op voor je recht

Bedenk dat je in alle situaties waarin je te maken hebt met de overheid kan klagen over hun gedragingen. Vervolgens kun je hiermee naar de NO die toetst of de overheidsinstan-

tie behoorlijk bestuur heeft toegepast. De behoorlijkheidswijzer vormt een goede leidraad hierbij. <https://www.nationaleombudsman.nl/behoorlijkheidswijzer>.

In andere gevallen – wanneer er een besluit ligt – kun je bezwaar en beroep aantekenen.

Ziek door EHS

Dat EHS vooralsnog niet erkend is is vaak een probleem voor EHS'ers. In de geneeskunde wordt de term medisch objectieverbaar gebruikt als klachten niet te verklaren zijn. Dit betekent echter niet dat iemand niet arbeidsongeschikt kan zijn. Je kan door EMV namelijk stoornissen, beperkingen en handicaps hebben die je niet in staat stellen te werken, ook al is er geen oorzaak gevonden. Ook zonder dat er allerlei andere diagnoses bijgehaald moeten worden. Het is echter wel zo dat het bestaan van stoornissen, beperkingen en handicaps aannemelijk gemaakt zal moeten worden. De NO oordeelt dat het UWV in ieder geval moet motiveren als het de klachten afdoet als niet medisch objectieverbaar. Zomaar de klachten afdoen kan dus niet.

Mocht je verder vragen/opmerkingen hebben kan je me mailen.

Mijn e-mailadres is martinevriens@hotmail.com.

Hierbij de link naar het openbare rapport (2014/130)

<https://www.nationaleombudsman.nl/node/38150#samenvatting>

Martine Vriens

Reacties en Ervaringsverhalen

Behoud 'Witte zones' voor stralingsarm verblijf

Omdat een groot aantal mensen ziek wordt door de straling van draadloze communicatie (zendmasten, smartphones, wifi enz.) pleiten wij voor het behoud van de paar 'witte (stralingsarme) zones' die er nog in Nederland zijn.

Veel mensen, vooral uit de grensgebieden, klagen over de slechte mobiele bereikbaarheid van 112. Het CDA in de Tweede Kamer wil dat de telecomproviders 100% mobiele dekking gaan bieden.

Bij 100% mobiele dekking verdwijnen helaas de 'witte (stralingsarme) zones'. Het is belangrijk dat deze zones behouden blijven voor elektrogevoeligen en anderen die in een stralingsarme omgeving willen verblijven. Er zijn al te veel mensen ziek door elektromagnetische straling en daarom zijn deze zones voor hen van levensbelang.

Op 1 oktober heeft StopUMTS een oproep geplaatst om te tekenen voor het behoud van de 'witte (stralingsarme) zones'. Op 17 december zou een debat in de Tweede Kamer met de betrokken ministers en Tweede Kamerleden plaatsvinden over de mobiele bereikbaarheid van 112, omdat veel mensen vooral in de grensgebieden bij de overheid hebben geklaagd over de slechte bereikbaarheid. Het CDA wil 100% dekking, maar dat betekent dat de 'witte (stralingsarme) zones' verdwijnen. Het debat in de Tweede Kamer over de bereikbaarheid van 112 op 17 december is echter uitgesteld tot volgend voorjaar. Het aanbieden van onze petitie op 16 dec. hebben we daarom ook uitgesteld. Wel willen we de oproep met de vele reacties en de lijst van nu meer dan 600 ondertekenaars in december/januari naar de

ministeries en Tweede Kamer sturen. De petitie willen we kort voor de nieuwe datum van het debat in het voorjaar aanbieden. De minister heeft voor de aanbieding toestemming verleend.

Door het uitstel van het debat kunnen mensen die nog niet getekend hebben de oproep alsnog steunen door een e-mail te sturen met naam en woonplaats en evt. titel en verhaal naar wittezones112@gmail.com.

De oproep staat ook op http://www.stopumts.nl/doc.php/Oproepen/8699/oproep_voor_behoud_%E2%80%98witte_zones%E2%80%99.

Ondersteun je deze brief en wil je graag de witte zones behouden, mail dan naar wittezones112@gmail.com, onder vermelding van je naam en woonplaats (als aanklikken niet lukt, dan kopiëren en plakken of het e-mail adres intypen)

*Met vriendelijke groet,
Eke Vriens*

Werken aan bewustwording

De acceptatie van het begrip EHS gaat bij de bevolking tergend langzaam. De overheid werkt niet erg mee, de industrie is niet in het probleem geïnteresseerd zolang er geen revenuen te verwachten zijn en de artsen zien EHS'ers liever gaan dan komen. Burgers kunnen de complexiteit doorgaans maar moeilijk behappen en mist de achtergrond om het proces van gevoelig worden volledig te doorzien.

Daarom is binnen de Stichting EHS het inzicht gegroeid dat we meer de boer op moeten met onze kennis en dat we de burgers in het land moeten opzoeken om de boodschap over te dragen. Op 20 november heeft ondergetekende de spits van een campagne afgebeten door in de Openbare Bibliotheek van Wageningen een voordracht te organiseren. Met hulp van e-mail verzendlijsten van de bibliotheek en bekendmakingen in plaatselijke huis-aan-huis blaadjes hebben we het zaaltje vol gekregen met geïnteresseerden, zie foto).

Met lezingen bereik je natuurlijk minder mensen dan met een TV uitzending, maar de boodschap blijft beter hangen door het meer persoonlijke contact met de spreker. Ook zijn lezingen gemakkelijk te organiseren, als moet je soms wat uitgeven voor zaalhuur, drukwerken enz. We zouden wensen dat onze donateurs van nu gaan nadenken over de vraag of in zijn of haar plaats een bijeenkomst georganiseerd kan worden waar een spreker van de stichting kan worden uitgenodigd. Let wel, een honorarium wordt voor leden niet gevraagd, wel een redelijke tegemoetkoming in de reiskosten. We wachten voorstellen in die richting af.

Hugo Schooneveld

Demonstratie van de WiFi velden in de bibliotheek: hier met HF meetapparatuur in de hand.

Volle bak: Belangstelling in Wageningen. Foto's Carolien Schooneveld

Interesante links

Websites

Duane A. Dahlberg 20xx *Ground Currents - An Important Factor in Electromagnetic Exposure*. 7 pp. Geen refs.
<http://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCgQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.dirtyelectricity.ca%2Fimages%2FGround%2520Currents.doc&ei=YSuIVKzvl4n9Up7vgtAD&usg=AFQjCNFnvNxxOyd7PfvHCsKsbgZuKmYWg&sig2=6VF5CBSGlnAYblAKgHlkDg&bvm=bv.81456516,d.d24>

Kerry Crofton 2013. *Aviation Health & Safety in the Digital Age. Radio frequency (RF) Exposure from Mobile Devices and In flight WiFi - A New Human Factor?*

http://safertechnologies.net/wp-content/uploads/2013/08/In-flight-WiFi-Health-Safety-Issues_STSolutions.pdf

AAEM (American academy of environmental medicine 2014). *Electromagnetic hypersensitivity as an emerging illness*. 49th Meeting, 23 October Albuquerque. 417 pp. Verzameling congrespapers met PP presentaties van o.a. William Rea, Stephen Genuis, Martin Pall, Martha Herbert en anderen. Missie van de AEM: Opvoeding van artsen; bevordering van onderzoek in Milieugeneeskunde; leggen van contacten met andere personen en organisaties; aanleggen van hoge standaards voor 'practitioners of environmental medicine'. De moeite waard. Digitale file alleen op te vragen via de redactie van dit blad.

Workshop on RF Health Effects and Standards.

Op 11 November j.l. werd in Wollongong (Australië) een meeting gehouden van vertegenwoordigers van WHO – EMF project) en de ICNIRP en de Australische organisaties ARPANSA/ACEBR.

De volgende presentaties werden daar gegeven en zijn hier te bekijken:

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_Larsson.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_VanDeventer.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_Feychting.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_Sienkiewicz.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_VanRongen.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_Lin.pdf

http://www.icnirp.org/cms/upload/presentations/rf/RFWshop_Anderson.pdf

Let vooral op het uitgangspunt van de WHO, zoals nog eens verwoord door de voorzitter van het EMF project, Emilie van Deventer: **“Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity”(Constitution, 1948).**

William J. Bruno, Ph.D. (2011). *What does photon energy tell us about cellphone safety?!* Uitleg over zijn redenering dat hoogfrequente radiovelden onvoldoende energie zouden hebben om verbindingen te verbreken. Door het golfkarakter met vele fotonen zijn weefseffecten wel degelijk mogelijk. Theoretical Biology & Biophysics, Los Alamos National Laboratory

<http://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1104/1104.5008.pdf>

Dahr Jamail. 2014. *Navy Plans Electromagnetic War Games Over National Park and Forest in Washington State*.
<http://truth-out.org/news/item/27339-navy-plans-electromagnetic-war-games-over-national-park-and-forest-in-washington-state>.

These protected national commons are also the areas in and near where the US Navy aims to conduct its Northwest Electromagnetic Radiation Warfare training program, wherein it will fly 36 of its EA-18G “Growler” supersonic jet warplanes down to 1,200 feet above the ground in some areas in order to conduct war games with 14 mobile towers. Enough electromagnetic radiation will be emitted so as to be capable of melting human eye tissue, and causing breast cancer, childhood leukemia and damage to human fetuses, let alone impacting wildlife in the area.

Kennisplatform EMV&G 2014. Verslag van de 11^e bijeenkomst van de Klankbordgroep van 22 mei 2014. 46 pp. http://www.kennisplatform.nl/Files/Klankbordgroep/14053_KP-EMV_klankbordverslag%2011_LR2.pdf

US Rome Laboratory (New York 1988/1994): Rapport van het *Radiofrequency/microwave radiation biological effects and safety standards; A review*. 32 pp.

<https://electroplague.files.wordpress.com/2014/09/rf-microwave-radiation-biological-effects-rome-labs.pdf>

Let op: Al lang geleden werden de biologische effecten van radiofrequenties van geringe sterkte onderkend. Lees dit rapport.

Video

TeslaMania Music Video - You've got the power

<http://youtu.be/sXapCsOfoGw> (3.42 min).

Muzikale video op de tonen van je meetapparaat! Ter gelegenheid van Nikola Tesla's 100e geboortedag is deze video gecomponeerd. Geluiden zijn afkomstig van meetapparatuur die we dagelijks kennen, aangevuld met synthetische stemmen, instrumenten, magnetron en nog wat apparatuur. Het sterk ritmische gebeuren leunt op een tekst van Magda Havas: "Rock-aby baby so you can sleep. Lekker hard afspelen!

Een beschrijving van het vrolijke en leerzame stuk is te vinden op de website van Magda Havas: <http://www.magdahavas.com/teslamania-music-video-whats-that-humming-in-your-pocket/>.

Zorgen over WiFi op scholen. Here is the extended segment on Wi-Fi concerns in schools. It is important to use hardwired, cabled options to obtain internet connectivity; use a corded phone whenever possible; turn off the Wifi option on the printer; and text, SMS or use an earpiece when using your mobile phone. For more tips on how to reduce your exposure, refer to www.buildingbiology.com.au. <https://www.youtube.com/watch?v=YF5XeQAhtQE>

Cell phone radiation; 12 tips to protection. Lloyd Burrell (UK). Duur 7,27 min. Verkorte inhoud van deze heldere opsomming van maatregelen:

1. Don't allow children to use a cell phone for calling.
2. Limit calls to those that are absolutely necessary.
3. When dialling out don't put your cell phone next to your ear until your correspondent has picked up the communication.
4. Avoid carrying your cell phone directly on your body.
5. Avoid making calls with a low signal as your cell phone will generate more radiation in an effort to compensate for it. <https://www.youtube.com/watch?v=VjBk042ZTc&feature=youtu.be>

Olle Johansson "Health effects of electromagnetic fields"

<https://www.youtube.com/watch?v=mN1nI9GNpUU> - 2 uur voordracht Denemarken voor students

Gefährliche Energiesparlampen. Die von der EU vorgeschriebene Energiesparlampe entwickelt sich zum ernsthaften Problem für Mensch und Natur. Plusminus zeigt, wie gesundheitsschädlich die Lampen für Menschen sein können und wer sie überhaupt noch zurücknimmt.

<http://www.ardmediathek.de/tv/Plusminus/Gef%C3%A4hrliche-Energiesparlampen/Das-Erste/Video?documentId=24114474&bcastId=432744>

4G, daar red je geen levens mee – (Webwereld). Het mobiele netwerk is niet voorbereid op een ramp. Daarom blijft de FM-radio een cruciaal onderdeel van smartphones voor informatie bij calamiteiten.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=GwGYun1dXX8>

Dr. Erica Mallery-Blythe - Electromagnetic Radiation, Health and Children 2014. Meeting of the Physicians' Health Initiative for Radiation and Environment (PHIRE). In this talk she discussed the difficulty of assessing exposure accurately, the various known mechanistic effects of electromagnetic fields, and the varied susceptibility of human beings to different exposures of various kind. This is one of the best you'll find anywhere at the moment to learn about some of the possible effects of mobile phones, cordless phones, WiFi and tablets. 69 min. <https://www.youtube.com/watch?v=sNFdZVeXw7M>

Martin Pall 2014. Voordracht op 18 oktober in Oslo over de werking van EMV. Zeer uitgebreid, gedocumenteerde fysiologische en celbiologische verklaringen over EMV effecten in het algemeen. Duur: 1'50 min. <https://www.youtube.com/watch?v=Up8bqjN2k>

Audio

EESC hearing on Electrohypersensitivity, 4.November 2014 in Brussel

European Economic and Social Committee (EESC) meeting. Uitgangspunt: "Electromagnetic hypersensitivity (EHS) is causing distress and loss of quality of life to a growing number of Europeans and according to new estimates, between 3 % and 5% of the population are electro-sensitive. The most common sources of Electromagnetic Radiation (EMR) pollution are mobile phone masts, cordless phones and Wi-Fi routers installed in the homes. All these emit microwaves permanently (24/7) in the places where they are installed.

This event will gather all relevant stakeholders from a broad range of European civil society for a debate on how to deal with this issues at EU level and to give input for the future EESC's opinion that is scheduled for adoption in January 2015." Toespraken van o.a. Donata Meroni (EC), Susana Galera Rodrigo (jurist), Isaac Jamieson (UK), Olle Johansson (KI), Marc Cendrier (Robon de Toits), Inés Ayala Sender (Eur Parl.). Te beluisteren via audio-files op <https://soundcloud.com/mastvictims/sets/eesc-hearing-on-electrohypersensitivity>.

- ✓ Elektrogevoelig... en nu?
- ✓ De buurman werkt niet mee?
- ✓ Welke maatregelen moet ik nu uitvoeren?
- ✓ Hulp en advies bij een gesprek met werkgever of school?

Prins Bernhardlaan 56
3972 AZ Driebergen
T 087 - 873 20 24
E carolien@schooneveldadvies.nl
www.schooneveldadvies.nl

Bel dan de **Stralingscoach**

Voor ondersteuning en praktische tips, persoonlijke coaching & trajectbegeleiding bij sanering, met als doel om een normaal leven en werken met EHS-klachten dichterbij te brengen.

Bel of mail voor een vrijblijvend gesprek:

Carolien Schooneveld

T 087-8732024

E Carolien@SchooneveldAdvies.nl

Nieuw! Huur **nú** uw afscherm baldakijn

✓ **Bouwbiologie:**
elektromagnetische velden en
-straling, luchtkwaliteit, schimmels

✓ **Bouw-energieprestaties:** labels,
maatwerkadvies, binnenmilieu
profielen

✓ **Bouwtechnoeringen**

ing. Jan Hulbos

De Bouwbioloog®

Ranonkelstraat 9 2161 XL Lisse

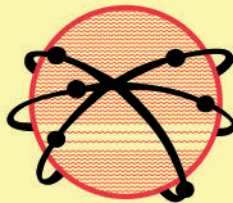
tel. 0252 - 861 812

info@debouwbioloog.nl

debouwbioloog.nl

Een betere basis voor gezonder wonen

Elektrotechniek

BOSMAN

Als u naar aanleiding van uw meetrapport nog vragen heeft op het gebied van elektra of voor het installeren van netvrijschakelaars of afgeschermd kabels.

Marten van Lubek

Van Ingenweg 35
6871 EM Renkum
info@elektrotechniekbosman.nl

tel. 0317 - 315251

www.elektrotechniekbosman.nl

ERKEND
INSTALLATEUR

Lid van

UNETO-VNI

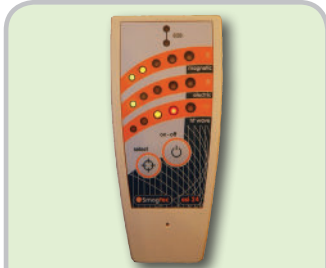
Onze storingsdienst is dag en nacht en zeven dagen per week bereikbaar

Voor metingen en advies bij gevoeligheid
voor **ElektroM**agnetische straling

Gruterstraat 21
6981KB
Doesburg

Tel. 06-23 72 76 29
Informatie: www.emstraling.nl
Email: info@emstraling.nl

ESI 24 3-in-1 detector
eenvoudig te bedienen
Handig voor onderweg

Afschermde armaturen
nu met halogeenlampen
en E14/E27 adapters!

www.vitalitools.nl

024 3773155

info@vitalitools.nl

ElectroSense

De snelle innovatie van de alledaagse elektrotechniek heeft ongemerkt onze leefomgeving vervuild. Dit heeft een groter effect dan verwacht op onze gezondheid en ons algemeen welzijn. ElectroSense heeft als doel om de energie van mensen weer op peil te brengen. Dat doen we door het meten en saneren van elektromagnetische velden in woonhuizen en op werkplekken.

Voor meer informatie:
www.electrosense.nl
info@electrosense.nl
0521 383686

"Ik voel mij weer lekker!"